

Lyhytaikaisäättö ja kalatalous

Antti Ylitalo
Lapin kalatalouspäivät 7.11.2024

Miten lyhytaikaissäännöstely määritellään?

- Jokivoimalaitosten lyhytaikaissäännöstelyllä tarkoitetaan tiheästi toistuvia, lyhytkestoisia, suuria virtaamamuutoksia vesivoimatuoton maksimoimiseksi.
- Vesilaissa ei ole säännöksiä lyhytaikaissäännöstelystä.
- Säättövoiman tarve on 2000-luvulla lisännyt lyhytaikaissäännöstelyä. Pitkään katsottiin, että lyhytaikaissäätö sisältyisi vesivoimalan vuosisäännöstelyyn annettuihin määräyksiin (minimijuoksutus ja/tai keskiarvot).
- Tulkinta selkeytyi korkeimman hallinto-oikeuden vuosikirjaratkaisussa KHO 2005:7, 1.2.2005 Uljuan lyhytaikaissäädöstä. **Oikeutus lyhytaikaissäätöön täytyy määrätä luvassa.**
- KHO lausui ”*Lyhytaikaissäännöstely ... edellyttää nimenomaisesti sitä koskevaa vesilain 8 luvussa tarkoitettua lupaa, jonka oikeudelliset edellytykset ratkaistaan itsenäisesti, riippumatta saman hankkeen vuosisäännöstelyyn annettavasta vesilain 8 luvun mukaisesta luvasta.*”
- Huom. Vuosikirjaratkaisuiksi otetaan sellaisia päätöksiä, joilla on merkitystä lain soveltamiselle muissa samanlaisissa tapauksissa tai joilla on muutoin yleistä merkitystä.

Lyhytaikaissäätö edellyttää lupaa

Lapin yliopiston prof. Matti Hepola on asiantuntijalausunnossaan v. 2016 tiivistänyt lyhytaikaissäännöstelyn lupakysymyksiä:

- lyhytaikaissäännöstely tulisi sallia lupaehdoissa nimenomaisesti
- lyhytaikaissäännöstelyyn tulisi antaa erikseen vesilain mukainen lupa
- lyhytaikaissäännöstelyn vaikutukset (mukaan lukien vahinko-seuraamukset) tulisi arvioida.

Lyhytaikaissäädön lupakysymyksiä on selvitetty eri vesistöissä ja myös MMM on tehnyt v. 2006 ja 2007 laajat taustamuistiot tarvittavista toimista – käytännössä lyhytaikaissäätö on kuitenkin esim. Kemijoen voimalaitoksissa jatkunut ilman asianmukaisia lupia.

Esimerkkejä Kemijoen voimaloiden juoksutusmääräyksistä

Taivalkoski PSVO:n päätös nro 51/72/I, 20.6.1972, lupaehto 7)

Vedenpinta saadaan Kemijoessa voimalaitospadon yläpuolella nostaa korkeuteen N43 +27,00 m ja se on padon aukkoja tarpeen mukaan avaamalla estettävä nousemasta mainittua korkeutta ylemmäksi.

Voiman tarpeen vaihteluiden mukaisesti saadaan veden juoksutusta muuttaa, mikäli se voi tapahtua tuottamatta sanottavaa haittaa vesivoiman käytölle alapuolisessa voimalaitoksessa tai mikäli juoksutuksen muutoksien mahdollisesti aiheuttamista kaikista haitoista niiden ilmaannuttua sovitaan alapuolisen voimalaitoksen omistajan kanssa. Juoksutusvesimäärien muutokset on uiton aikana suoritettava siten, ettei uiton toimittamista vaikeuteta enempää kuin tarkoitetun tuloksen saavuttamiseksi on välttämätöntä.

Ossauskoski PSVO:n päätös nro 100/76/I, 19.10.1976, lupaehto 9)

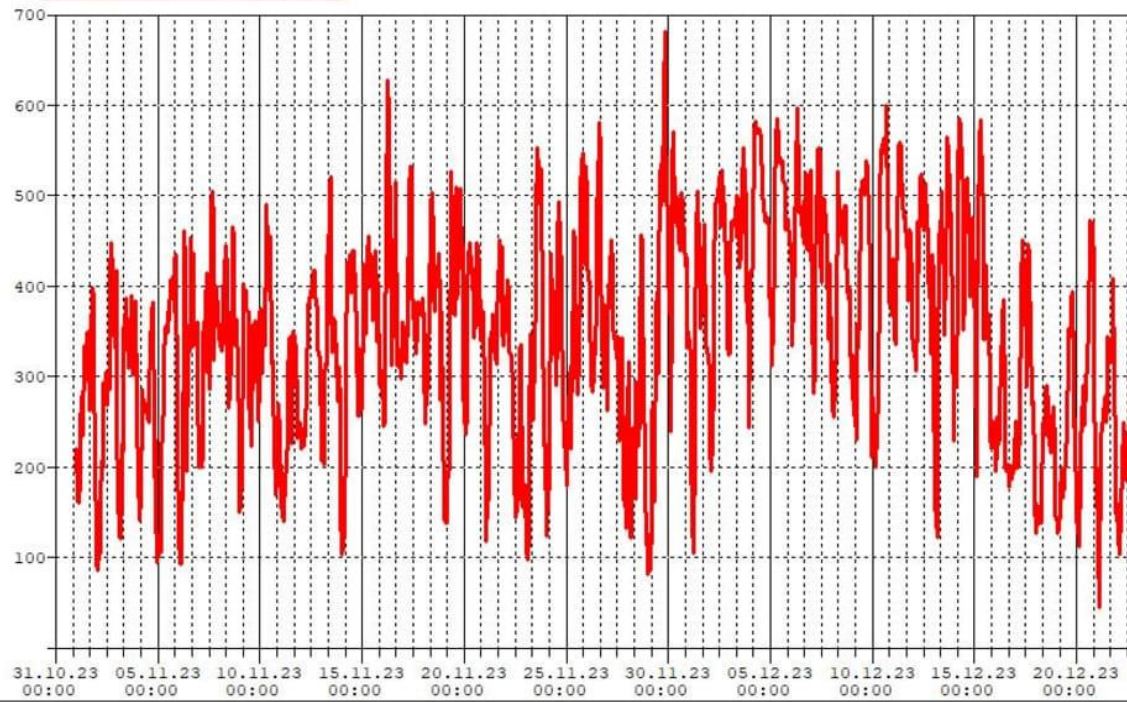
Kemijoen vedenpinta saadaan voimalaitoksen padon edessä nostaa korkeuteen N43 +42,00 m.

Voiman tarpeen vaihteluiden mukaisesti saadaan veden juoksutusta voimalaitoksella tarpeellista varovaisuutta noudattaen muuttaa, mikäli se voi tapahtua, ellei asiasta ole toisin sovittu, tuottamatta haittaa vesivoiman käytölle voimalaitoksen alapuolella.

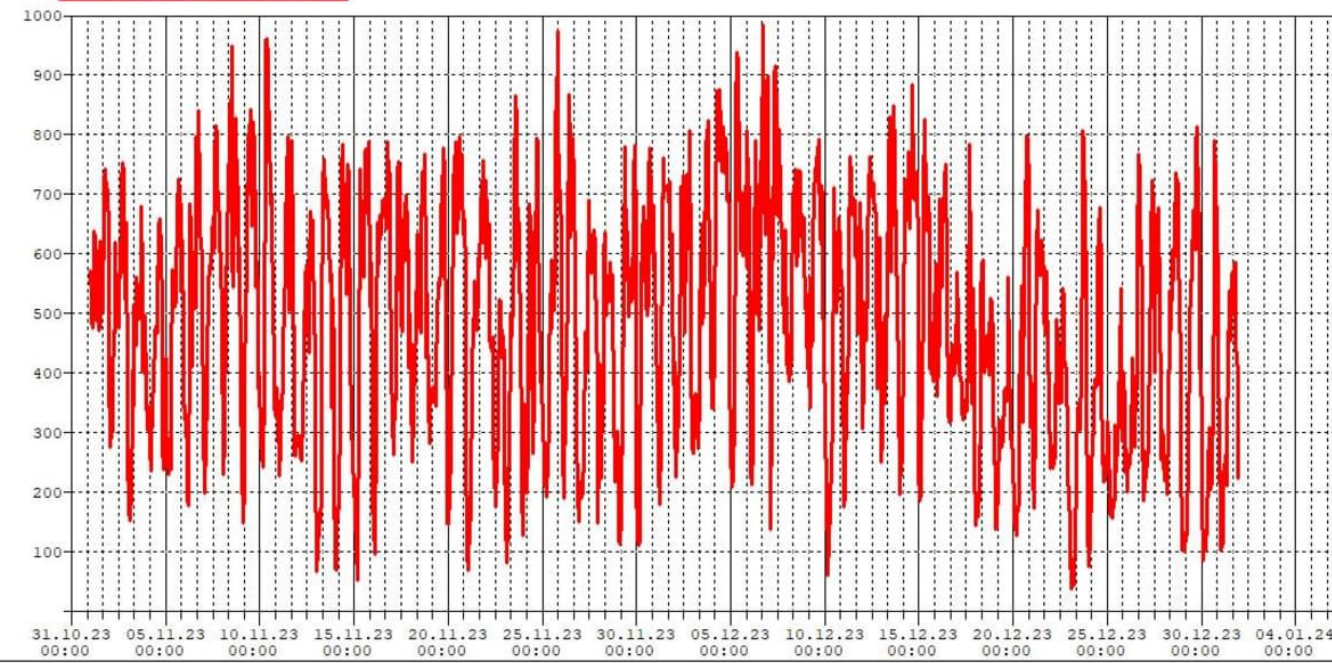
Juoksutusvesimäärien muutokset uiton aikana on suoritettava siten, ettei uiton toimittamista vaikeuteta enempää kuin tarkoitetun tuloksen saavuttamiseksi on välttämätöntä.

YLE uutisoi 12.1.2024 Kemijoen juoksutuksista

Q 6502050 (Seitakorva) [m³/s]

Q 6504350 (Taivalkoski) [m³/s]

Lyhytaikaissäädön vaikutuksista

- Varsinkin isojen jokien lyhytaikaissäätely on ongelma, koska virtavesiluonto, ympäristöekosysteemi ja eliöt eivät ole tottuneet sellaiseen valtavaan vaihteluun. Se on merkittävä haitta, sanoo Syken erikoistutkija **Saija Koljonen**. (YLE 12.1.2024)
- **Lyhytaikaissäätö estää vaelluskalojen palauttamisen Kemijokeen!**
- PSAVI:n päätökset 2024 Kemijoen kalatalousvelvoitteen muuttamisesta eivät käsittele lyhytaikaissäätöä.
- Lyhytaikaissäädön **luvanmukaisuuden valvonta** ja laillisen tilan saavuttaminen **kuuluu Lapin ELY-keskuksen tehtäviin** vesilain valvojana.

Suomen vesivoimaluvat eivät täytä vesipuitedirektiivin vaatimuksia, vesilakia tarve muuttaa

Euroopan komissio on 3.10.2024 antanut **Suomelle kehotuksen noudattaa vesipuitedirektiiviä**. Komission mukaan kuhunkin toimenpideohjelmaan on sisällyttävä perustoimenpiteitä, joilla valvotaan erityyppistä vedenkäyttöä, kuten vedenottoa tai sähkön tuotantoa vesivoimalla. Jäsenvaltioiden on tarkistettava ja päivitettävä säännöllisesti näitä valvontatoimenpiteitä, **mukaan lukien eri tarkoituksia varten mahdollisesti myönnetyt vesiluvat**. Suomessa tehdyt määräaikaistarkastukset eivät ole täysin direktiivin mukaisia, mistä Suomi on saanut komissiolta virallisen huomautuksen.

Mitä pitää tehdä?

- Kaikki voimaloiden lupapäätökset nettiin (Ely/Kemijoki Oy)
- Virtaamatiedot (tuntivirtaamat) julkisiksi! Tietojen salaamisesta on valitettu hallinto-oikeuteen
- Kaikki tarkkailutiedot ja vuosiraportit helposti saataville nettiin
- Ohitusuomien vesitys ja käyttö kalojen vaellus- ja lisääntymisalueina mahdollistaisi myös hallittua virtaamasäätöä pääuomassa
- Arvojen ja tavoitteiden on muututtava voimayhtiöissä, ministeriöissä ja vesilakia valvovissa viranomaisissa
- Kemijoen kalatalousvelvoitteiden muutos on ensimmäinen askel vesistön kehittämisessä